

VIII. L E V É L.

*Költ Komáromban, Sz. György Havának
27. Napján.*

Otzakov meg-vételének folytatása.

Törekedik, 's azon vagyon tökélett szándékával,
Hogy a' fast meg-tántorítsa egygy kardja
vágásával.
De rendelte az Istenek e' Sasnak védelmére
Más kettős Sast, melly kész lenni mindég
fegedelmére,
Hogy kettőzött erejekkel végzését az egeknek
El-hárítsák, kik károkra lehetnének e-
zeknek.
A' nagy nagyjal barátkozik, mert az egygyik'
virtusa
A' másiknak nagy dolgokra vezetgető grá-
dusa.

* * *

Ezen verseimet írtam még az el-múlt
1789-dik esztendőben Januáriusban, azon idő
tájban, midőn az Oroszok *Hertzeg Potem-*
kin' vezérlése alatt Otzakovot ostrommal

M. Gyűj. IV. N.

H

meg-

meg-vették. Azok a' mellyeket akkor tsak
jövendőlés - képpen írtam, most bé-tel-lye-
fedni láttatnak.

Pataky Miklós.

A' többek között két nevezetes Köny-
vek nyomtatás alatt vagynak Wéber Simon
Péter Úrnál, Pofonban. Az egyiknek Ti-
tulusa ez: *De Dominio Nobilium Hunga-
rice, deque cladis ad Mohácsium Causa,
cum Appendice in Regis Colomanni Decr.
L. I. C. 15. & 16. Vindicie contra A-
damum Franciscum Kollár, ab I. B. M.
E. S. C.* A' másodiknak Titulusa ez:
*Eggy Falusi Nótáriusnak Budai Utazása,
mellyet önnön maga abban esett viszón-
tagjaival egygyütt, az el-aludt vérű Ma-
gyar szívek' fel-senkentésekre és mulatságok-
ra Versebbe foglalt.*

A' Nagy embereknek temető helyek West-
münster' templomában Londonban.

Ez a' templom, bámulásra méltó ugyan
a' maga nagyságára, széles bóltozatjaira, e-
rős oszlopaira, és szép metszéseire nézve is:
de leg-inkább ditsőfélegsé tészik ezt a' világ'
eggyik leg-szebb épületjét, sok Nagy em-
bereknek itt találató Monumentumaik,
vagy

vagy emlékeztető oszlopaik. Úgy lehet ezt nézni, mint Angliának Éliseumi mezejét, melyben a' holtaknak Országjokból mindenféle érdemnek a' maga helye ki-mutat-tatott. Ide temettetnek a' Királyok, és sok Nagy emberek, a' kiket a' Nemzet méltók-nak ítélt e' tiszteletre, és az ő emlékeze-tekre oszlopot szentel. Soha egy egy hely nagyobb bámúlást és tiszteletet nem gerjeszthet a' figyelmes nézőben, mint ez a' hely. Kivált a' Tanuló ember a' maga Hazájában van itt; valamelly felé néz, látja rész szerént barátit, rész szerént azokat a' tisztes Férjfiakat, a' kik minek-utánna ki-fűtták az ő nagy lelkeiket, itt a' márvány kövek által tétettettek hal-hatatlanokká. Itt láttatnak a' Nagy Mi-nistereknek, Generálisoknak, Tengeri Fő-vezéreknek, Philosophusoknak, Poétáknak, a' Nagy-tudományú Férjfiaknak, 's híres Mester-embereknek emlékeztető oszlopjaik. Ez a' bölts Nép, nem csak a' Generálisokat, 's győzedelmeskedő Királyo-kat szokta meg-tisztelni, a' kik még ezzel meg nem érdemlik, hogy Nagy embereknek neveztesenek; hanem azokat tartja Nagy-em-bereknek, a' kik nem a' vak szerentse, ha-nem az ő ritka elméjek 's fáradhatatlan mun-káságok által az egész emberi Nemzetet boldogították. — Leg-szebb helyen áll az

egész templomban a' Nagy Neutonnak oszlopa. Ama híres Poéta Pop ezt a' Verset készítette vólt arra:

*All nature and her laws lay hid in nighth,
God said: Lett Newton be! and all was
ligth.* az az:

Föld', Ég', Nap', Hóld' útja tölünk éjjbe
merült,
Légyen Newton! az Úr szóllt, 's minden
fel-derült.

De ezek a' Deák szók méltóbbaknak ítéltettek a' reá metfizettetésre: *Gratulentur sibi mortales, tale tantumque exstitesse humani generis decus.* Az az: Örüljenek a' halandók, hogy ez az emberi Nemzetnek nagy dísze nékik adattatott.

Még az Idegeneket is méltóztatják az Ánglusok erre a' tiszteletségre, ha magokat arra érdemesekké teszik. Ama híres Frantziának Sz. *Evremont*nak emlékeztető oszlop emeltetett itt, 's nem külömben ama Német Muzlikusnak *Händel*nek is, a' kit az Ánglusok az ő szép muzsikáláfaért rendkívül nagyra betsültek. A' metfzés, melly az ő emlékezetére tétettetett a' Westmünsterben, igen elevenen adja elő az ő nagy talentomát: *Händel* az Árkangyalnak trombitájára fel-serkenvén, ki-jő a' sír-halomból, 's az ő leg-első érzékenysége e' rettenetes környül-állások között az, hogy figyelmezen

zen

zen az Angyalnak muzsikájára. Az ő fel-
emelt keze, hallgatódzó füle, szeme' jár-
fa, 's egész testének állása azt mutatja,
hogy ő mindenről egyébről el-felejtkezett,
és csak arról gondolkozik, miképpen lehet-
ne néki ezt az Angyali muzsikát követni.

Ama halhatatlan *Shake/peárnak* oszlo-
pára nints téve semmi fellyül írás, akarván
minteggy ezzel az Ánglusok jelenteni, hogy
ez a' Nagy ember minden dítiséretnek felet-
te vagyon. De hogy még is az ő oszlopja
írás nélkül ne maradjon, a' maga tulajdon
munkájából, mellyet Szél-vésznek nevezett,
ezek a' sorok vagynak rá metfizetettve:
„ A' felhőket fenyegető tornyok, a' pom-
„ pás paloták, a' sz. templomok, főt ma-
„ ga is ez a' föld' golyobíssa; eggy szóval
„ minden a' mi földi el-múlik, és mint az
„ álmodozásnak fundamentom nélkül való
„ épületjei, még csak le-omlott hantokat
„ sem hagynak magok után. „

Amaz elmés Mese-Írónak *Gaysnak* em-
lékeztető oszlopjára ez a' Vers metfizetett,
mellyet még életében készített magának:

*Life is a jest and all things show it ;
I thought so once, but now I know it,*

az az :

Tsak játék az élet, múló árnyék 's álom,
Élvén is úgy hittem, 's most már úgy ta-
lálom. —

H 3

Nem

Nem régiben emlékeztető oszlop emeltetett itt ama szerentsetlen Májornak Andree-nek, a' ki az Ámerikánuloktól fel-akasztatott. Egy fekete márvány táblára ezek a' szók metíztettek: „ III-dik György Király és az Ánglus nép szentelik ezt egy olyan embernek emlékezetére, a' ki Hazájához való szeretetéből vezedelemre vetette magát, és a' ki kevesebb ideig élt, hogy sem mint a' ditsőségnek fő pótzára elérhetett volna, a' mellyre az ő nagy lelke utat nyitott neki. Az ő Királyának 's Hazájának, az ő szomorú halálán esett bánatja nem egyéb, hanem igazság szerént való adó, melly az ő hamvának szenteltetik. „

Soha egy Nemzetben is a' régi Görögöktől és Rómaiaktól fogva annyi Nagy emberek nem születettek mint Angliában; de más felől egy Nemzet is a' Hazának háznára születetett bölts Férjfiakat úgy meg nem tiszteli mint Anglia. Azért mondja Engel Lefsingről azt; hogy ha ő nem Német hanem Ánglus lett volna, most a' Királyokkal együtt nyúgodna, és a' betsületet érző nép neki emlékeztető oszlopot szentelt volna.

Sok Királyoknak, a' kik a' Westmünsterben nyúgosznak, nints semmi emlékeztető oszlopjok, sőt még ama Nagy Királynénak Ersebetnek is tsak egy kő vagyon fír-

író-halmára tétetve, melyre az ő halálának ideje metszettetett-fel. Anna Királyné alatt minden esztendőben négy ezer sterlinget rendelt arra a' Parlamentum, hogy ez a' templom a' maga ditsőségében fel-tartatassék.

A' Találós Mese volt *Gyertya*; a' Rejtett Szó *Láb*, mellyből ki-telik *bál*.

Találós Mese.

Én föld-mérő vagyok, de nints lábam 's
kezem,

Még is a' tzielomra mindig el-érkezem.

Az egész életem abból áll hogy mérek,

Neheztelnek még is ha a' földhöz érek.

Egyenes lineát, bár öszve fogsz zúzni,

Néked mind az által én nem tudok húzni.

Ha tetszik tsak ugyan fél tzikulust írok;

De haragzol ha majd mint a' gyermek sírok.

Nékem minden háznál adatik lakozás,

Mert másként a' házban lészen fogatkozás.

Szembe száll én velem ki házba bé-mégyen,

Már könnyen meg-tudhatd nevem hogy mi
légyen.

Ü. Kováts János.

Rejtett Szó.

Kékellő testemnek könnyű négy tagjai

Azt mondják: rövidék halandó' napjai!

H 4

Ket-

Kettöm kellemesít gazdának tanyákat,
 Ki monda' Getzinek: hajts rájűh anyákat
 Hármomnak Gallidor, fáj! szer felett örül
 Fördös kiált Mihály vizet neki. Ürül!
 H. I. Pozsoni Szemináriumból.

*Panasz, melyet Pásztor név alatt a' Po-
 soni Nevelő házbán 4-dik eszt-béli
 Nev. Pap Szőke János, énekel.*

Tsikorgó teleket fűttözve töltöttem,
 Égető nyarakat már fokakat türtem.
 Félelemmel jártam a' tarlós mezőkben,
 Rettegve nyájamat vezettem völgyekben,
 Midőn a' dörgő ég fejem felett függött
 És az egész térség mint a' bika bögött.
 Eggy két gödölyémet hogy a' vad ragadta,
 Könnyen nyert falatját fogára aggatta,
 Bú bánat emésztett, örömtől meg-fosztott,
 De illy forsra soha még nem tiszíthatott.
 Mint fogyogat éltem, hogy nyugtom va-
 dászom,

Hogy keferűséggel éjjelem aluszom.
 Ámbár szép legelő helyeken járok is,
 De kedvetlenségem el-nem múlhat még is.
 Ámbár tölgyes nyájam töltse is szekrényem,
 Gazdagítsa fajtból bé-vett pénz erfényem.
 Jóllehet juhaim gyapjat adjanak is,
 Ködment, bundát nékem télre nyújtsanak is:
 De

De szomorúságom el nem háríthatják,
Keférő szívemet alig másolhatják. — —

Halljátok panaszim letétes ligetek,
Víz' hangot adjatok erdei mélyifégek.
Ti tornyos hegyeknek darabos sziklái,
Légyetek kínomnak hiteles bírái.
Ti tsergő patakok szálljatok helyettem,
Kikben könyveimet bőven tsepegtettem.
Zöld tsalítok, dombok, paragok és hantok,
Mit tettem jártomban 's költömben láttátok.
Hajnal hasadtával el-kezd'tem búsulni

Egész nap nyugotig nem tudtam meg-szünni.
'S most is nyugodalmam ez egy háborgatja,
Éjjel nappal szívem' gyilkolja szaggatja: —

A' régi időkben fák mezők és völgyek,
Terebélyes bik fák, és a' magas tölgyek
Hangzóttak 's zengettek pásztori fű szótúl,
Érzékeny versekben fűzetett danlóktúl.

Magok a' tsordások, bérefek, juhászok
Jámborok valának, jóllehet pogányok. (a)

Ugyan azért méltók lettek dítséretre,
Könyvekbe tétettek mi élelztésünkre.

Hajdan ha a' bal fors, 's szerentse' tsapása,

H 5

Va-

Y e g y z é s.

(a) Itt egyedül azon Pásztorokról van az említés, kik írásaiknak világ eleibe való botsáttatásokkal a' vers szerzést, a' Literatúrát elő-mozdították, ezek pedig kétfélg kívül Pogányok voltak.

Valakit meg-sértett, mérges harapása,
 Egyik a' másikat vígasztalni indúlt,
 Ember társ társától illykor el nem fordúlt,
 Pásztor a' pásztornak fájdalmas febére,
 Gyógyító írt tett-fel meg-sértett felére.
 Nem vólt az új törvény nekik hirdetve,
 Közöttök a' Kristus Ígéje el-hintve.
 Tsudatörténetek nem láttattak közöttök,
 Isten e' kegyelmét mert meg-vonta tőlök.
 Még is majd hívebben ők egymást szerették,
 Az otsmany meg-vetést gyorsabban ke-
 rülték.

Hívebben meg adták kinek kinek övét,
 'S így töltötték-bé a' természet' törvényét.
 Hírét nevét másnak ritka rágalmazta,
 Hanem mint lehetett mindég óltalmazta! —
 Pásztorokról szóllok Pásztor pajtásaim,
 Legelő térekben kedves szomszédaim!
 Melly puszta hajlékunk a' jó erköltsöktől,
 Üres honnyunk a' tökéletes élettől.
 Szitok trágár beszéd, hír's névben gázolás
 Meg-vagyon mi nálunk az eggy ember
 szóllás.

Nem lehetne é' ezt el-hagyni örökre?
 A' jókat követvén jutni a' jó végre?
 Nyífsuk-fel szemünket, hogy a' jót meg-látván
 Egyedül kövessük, a' rosszát utálván.
 Feledékenységnak tengerébe vessük
 A' rossz tetteinket, 's többé ne kövessük.
 Ha ezt meg-teéndjük, jó pásztorok leszünk,
 'S

'S a' gondos Istennek minden időn tetszünk.
Akkor örvendezve járjuk a' gyepeket,

Hajnali harmattal öntözött völgyeket,
Téretegni fogjuk parányi tsordánkat,
Öröm-fütyöléssel rágódó marhánkat.

Kö-szirton fel-függve melly vídámúl nézzük
Gyenge ketskéinket, 's nevekről nevezzük.

Fel-tekintünk akkor a' magas egekre,

'S fohászkodunk ahhoz ki illy szép életre
Bennünket teremtet, méltatlan szolgákat

E' földnek férgeit szegény halandókat,
Akkor telepedünk vígan az árnyékra,

'S kérdéseket teszünk kinek kinek forra.
Kitől azt kérdezzük mit tanúlt éltében?

Kitől, mit dolgozott sokszor hevertében?
Az Istennek mellyik tökéletességét

Vette tükörül, 's ahhoz szabta é éltét?
Miképp' magasztalta alkotó hatalmát?

Visgálván e' roppant világnak pitvarát.
Mástól tudakozzuk mitsoda jóra lelt

Ebben vagy amabban? 's az annak hogy
felelt?

Így az erköltseit követésre tegye,

Hibáit ellenben eggy tsomóba vegye.

Hogy minden kitsinnél az írtást el-kezdvén,

A' nagyot is vesszük tőstül ki-tekervén?

Így lészünk ám bezzeg példás életűek,

Másokat építő ritka erköltsűek.

Így teszünk eleget Isten szabásinak,

'S lészünk jó tagjai vitéz Országunknak.

A'

II-dik Leopold' kedves Királyunkban, Mátyás támadott-fel.

Olvasván tegnap a' Német Újságokban, hogy II-dik Leopold, Hazánkunk örökös Ura, ama kegyelmes parantsolatját, mellyel a' földre vetett adózás' nemét eltörölte, Aprílisnek 6-dik napján adta-ki, így sóhajtottam-fel: Bóldog Egek! hiszen éppen ez a' nap az, mellyen ez előtt három száz esztendővel amaz el-felejtethetlen Mátyás a' maga ditsőféges életét el-végezte Bétsben. — Nem azt juttatja é ez eszünkbe, hogy fel-támadt II-dik Leopoldban a' mi kedves Mátyásunk, a' ki Országunkat nagy ditsőfégre emelte, 's annak minden rendű lakofait bóldogokká tenni igyekezte? — Ha Mátyásnak Oszlopa lett volna Bétsben, mindjárt az nap ezt kellett volna arra írni: *Resurrexit*. A' mit azért oszlopára nem írhatunk, írjuk ezt Nemes Magyarok a' mi szíveinkre. — Melly bóldog napokkal bízathatná Hazánkat az, hogy 300. Esztendő múlva, a' melly Esztendőben ő meg-halt, abban tészünk Koronát II-dik Leopold' fejére! — Valamint háromszori Jubileum ez a' Mátyás hamvainak: úgy nagy ösztön kedves Királyunknak arra, hogy Mátyást köztünk élve szemléltesse. —

A Tiszának nap-keleti partján ezek a' folyó-vizek szakadnak belé.

1. Szamos, a' melly ered Erdélyben, Szathmár - Németinél egy Szigetet tsinál, és Szamos-szegnél a' Tiszába szakad. Ugyan itt Szathmár Vármegyében e' folyó-víz mellett vagyon egy fántz, mellyet a' lakosok Tráján Sántzának neveznek; hihe-tő azért, mert a' Római munkákkal nagy hasonlatossága van, 's külömbben is itt Trá-jánusnak pénze találtatik. A' Szamos mellett nevezetes város Szathmár, és Szathmár-Németi, mellyeket tsak a' Szamos vá-laszt-el egymástól, 's mellyek együtt 1715-ben Királyi városá lettek. Mind a' kettőt Magyarok lakják, ki-vévén kevés Némete-ket 's Oláhokat. Hajdan itt a' Reformátu-foknak nagy Collégiumjok vólt. Vólt haj-dan Szathmárnak erős vára is, de már ma annak a' nyoma is alig látfzik. Le-rontat-tatásának fő oka a' vólt, mert a' háborgós időkben fok prédálók abba bé-vették mago-kat, és onnét a' Bánya városokat pusztítot-ták. — A' több halak között bővölködik a' Szamos jó ízű kettsegékkal. — Ebbe a' Sza-mosba foly a' *Krajzna* vize, a' melly egy hét mért-földnyire terjedő mótársós helyet tsinál *Majtényitől* - fogva *Szamos - szegig*.

1779-

1779-ben Gróf Károlyi Ö Excellentziája nagy haszonnal kezdette ezt a' motsáros helyet le-tsapoltatni, és árokra venni. Ez a' motsáros hely vagy lápp szolgált a' régi időkben Etsed várának igen nagy erőségére, melly a' Kraszna partján építtetett 1334-ben, és minden felől víz-árkokkal szélesen körül vétettetett. 1492-ben, minthogy a' Vár alatt pintzék nem vóltak, ki mondhatatlan költséggel építtetett itt pintzéket Bátori András, mellyekbe a' víz semmi felől magát bé nem vehette. Kívül ez a' fellyül-írás olvastatik rajta: „ Magnanimus Andreas de „ Báthor, Pater Patriæ suæ construxit hoc „ castrum gentilibus suis, pro quietudine & „ tuitione eorum, cernens atque intelligens „ quandoque, paci intermisceri bella & discordias: qui regat suos hæredes, ut Nominis Bathorei non velint esse immemores: Primum inter se sint concordēs: Concordia enim res parvæ crescunt, discordia „ maximæ dilabuntur. Deinde, ne inventa perdant. Nam, non minor est virtus „ quam quærere, parta tueri. Postremo „ tolerate, & abstinete: nam divertere a „ malo & facere bonum, est felicitatis hominis. 1492. „ Ez a' vár a' körültte messzire ki-terjedő lapáj miatt olly erős vólt, hogy 1564-ben, a' benne lévő Báthori Miklós még tsak fel sem vette, mikor ezt 'Sigmund

mond János Erdélyi Fejedelem fenyegette, hogy ostrommal meg-veszi. 1619-ben ide vitettetett a' Magyar Országi Korona, és egynehány esztendőig ott tartattatott.

2. *Sebes-Körös*, melly ered Bihar Vármegyében, 's keresztül megy *Nagy Váradon*, melly derék Püspöki Város egy várral együtt Bihar Vármegyében, mellyben ma a' Vármegye-gyűlése tartattatik és a' Királyi Commisarius is itt lakott. Az itt való Püspökséget fundálta László Király, a' kinek képe ma is itt láttatik az ő természet-nagyságában, értzből ki-öntetve. A' következő Magyar Országi Királyok; úgy-mint IV-dik Béla, 'Sigmund, és Mátyás Király, nagyon boldogították ezt a' várost. 'Sigmund Király itt választott magának és Felelégének temető helyet, 's még életében meg-parantsolta, hogy a' Templomban szüntelen hymnusok és 'Soltárok énekeltesenek. Ugyan itt a' Segrestyében találtatott egynehány esztendőkkel ez előtt egy munka, mellynek tizímje ez: *Ritus explorandæ veritatis, in dirimendis controversiis*; a' honnan hihetőképben ki-lehet hozni; hogy egy vólt ez a' város azok között, mellyekben az úgy nevezett Ordáliák, vagy a' tűz és a' víz által való meg-próbáltatások gyakoroltattak. A' Váradi nevezetet vehette a' *Járadtól*, melly annyit téizen mint lej-tő,

tő, vagy le-ereszkedés. Így nevezhették ezt a' régi Magyarok, mikor ott megtelepedtek azért, mert minden felől hegyről kell bele le-ereszkedni. Némelly bõlts Hazafiak úgy is vélekednek, hogy már ezen a' helyen a' Régi Rómaiaknak egy municipális Városok volt. Igaz az, hogy az ilyen kies, és kivált meleg feredõkkel bővölködõ helyeket a' régi Rómaiak nagyon ki-tudták keresni. — 1779-ig a' Fõ-Ispányfág egygyütt volt a' Püspökséggel; de azolta a' Fõ-Ispány világi. A' Püspöki Residencia a' Város végén esik, és olly pompás, hogy akármelly Király el-lakhatna benne. A' mellette épült két tornyú templom is bámulásra méltó. Itt született a' világra Cardinális Pázmán Péter, Esztergomi Érsek; Garai János Magyar Poéta, a' ki éneklette a' vitéz Zrinyinek halálát, a' ki a' Somogyban lévõ Sziget-várnál vitézül esett-el; Hodászi Lukás, a' ki 1604-ben Debretzeni Superintendenssé lett. *Lásd Ember Pál Hist.* Fél-órányira a' Városhoz esik a' Püspök' és a' Felix' Bányája, vagy meleg ferdõje. Az elsőnek melegége télen nyáron tizenkilentz grádusnyi a' Reaumur meleg-mérõje szerént; a' Felixé pedig nyáron húsz grádus, télen pedig tizenhét. *Lásd ezekről Hatvani István Debretzeni Professornak és Orvos Doctornak Dissertációját.*

(A' többi következik.)